Синчак Віктор Петрович,
доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів, банківської справи,
страхування та фондового ринку;
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

МИТНІ ПЛАТЕЖІ ЯК ОБ'ЄКТИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОГО ТА МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Після закінчення Україною та Європейською комісією процесу офіційного двостороннього скринінгу, як повідомила 30 вересня 2025 року на соціальній платформі Х єврокомісарка з питань розширення Марта Кос [1], по суті, завершилася інституційна перевірка відповідності українського законодавства праву Європейського Союзу. Безумовно, українськими та європейськими фахівцями спільно проведена значна за витратами інтелектуальна праця та за матеріально-технічним обсягом масив роботи (створено понад 700 презентацій та 9000 сторінок відповідей на опитувальники Єврокомісії [2]). Причому такі заходи здійснено у найкоротші терміни (сумарна тривалість склала 66 днів у період яких відбулося 34 двосторонніх зустрічей [2]) порівняно з іншими країнами-кандидатами, які у свій час проходили процедуру скринінгу.

Однак поряд із проведеною роботою потребує уваги й внутрішня гармонізація вітчизняного законодавства, зокрема податкового та митного. Ідеться про назви і види митних платежів і їх відповідність у нормативно-правових актах, зокрема у Податковому кодексі України (далі – ПК України) та Митному кодексі України (далі – МК України). Означене й актуалізує визначений напрям у нашому дослідженні.

Відразу наголосимо на фіскальній вагомості митних платежів у формуванні доходів Державного бюджету України. При цьому, зауважимо, що через продовження російсько-української війни у період 2022 року і по 2024 рік включно (за який здійснювалися підрахунки) спостерігалося фактичне недовиконання індикативного показника. Це було особливо характерно для 2022 року, в якому його було виконано лише на 56,9%. Натомість у наступних двох роках (2023 – 2024 рр.), завдяки проведеним заходам у податковому та митному регулюванні й, насамперед активності бізнесу, виконання індикативного показника, хоча і не було забезпечене у повній мірі, але мало тенденцію до зростання у вказаних роках і вже складало 94,4% і 93,9% відповідно.

З огляду на зазначений аналіз, очевидно, що наведене недовиконання, пов'язане з російським широкомасштабним вторгненням і військовою агресією проти нашої країни. Безумовно, незабезпечення індикативного показника з митних платежів впливає загалом на доходи Державного бюджету України. Однак навіть за таких умов не зменшується науковий інтерес до їх гармонізації при подвійному регулюванні обчислення та сплати, що передбачено ПК України

та МК України. Тому звернемося до цих двох нормативно-правових актів, у першу чергу для усвідомлення законодавчого тлумачення поняття «митні платежі».

Так відповідно до пункту14.1.113. статті 14 ПК України «митні платежі» [3] – це, по-перше, «податки…» [3]. По-друге, відповідно до пункту 6.1 статті 6 ПК України «податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету…» [3] тобто як обов'язкова і безумовна дія у процесі сплати, що властива і для «збору (плати, внеску)» [3], які як поняття ототожнюються на підставі пункту 6.2. статті 6 ПК України.

Отож, оскільки митні платежі – це податки за визначенням ПК України (пункт14.1.113. стаття 14), а їх перелік наведений у пункті 27 частини першої статті 4 МК України [4], то, на нашу думку, у податковому законодавстві їх доцільно також виокремити у певну групу з властивою їй назвою. Мовиться і про назву самої групи, і найменування властивих їй непрямих податків, що наведені у вказаному пункті 27 частини першої статті 4 МК України [4] та мають відповідне узагальнення [5].

Нагадаємо, що до узагальненого переліку з відповідними назвами нами віднесено акцизний податок і ПДВ із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) та/або безакцизних (безакцизної) відповідно, а також мито [5]. На останньому платежу варто додатково акцентувати увагу крізь призму положень МК України та з урахуванням необхідності гармонізації фіскального законодавства. Натомість у пункті 1 статті 271 МК України, прописано, по-перше, що «мито – це загальнодержавний податок», і по-друге, «встановлений ПК України та цим Кодексом, який нараховується та сплачується відповідно до цього Кодексу …» тобто як митний платіж і одночасно загальнодержавний податок.

Із погляду наведеного визначення мита як загальнодержавного податку, його фіксація у статті 9 ПК України є цілком унормованою, як і нарахування за положеннями МК України. Тож у даному випадку спостерігається чітка гармонізація між вказаними двома нормативно-правовими актами.

Однак, якщо звернутися до пункту 2 статті 270 МК України і статті 9 ПК України, то зазначена гармонізація уже є сумнівною. Тому для наглядного порівняння процитуємо пункт 2 статті 270 МК України. Із його змісту стає зрозуміло, що правила оподаткування товарів у сфері ЗЕД [5], «іншими (крім мита) митними платежами встановлюються Податковим кодексом України» [4].

Очевидно, що за такого відсилання МК України до положень ПК України ці «інші митні платежі» з урахуванням наведених вище назв, на нашу думку, повинні знаходитися серед загальнодержавних податків і зборів. Мається на увазі стаття 9 ПК України. Причому з виокремленням їх у притаманну їм групу з назвою «Митні платежі (податки)». Вважаємо, що у складі утвореної групи доцільно навести три види непрямих податків (митних платежів) за порядком, наведеним у МК України: а) акцизний податок із ввезених на митну територію

України підакцизних товарів (продукції); б) податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів (продукції); в) мито.

Отже означене виділення у переліку загальнодержавних податків та зборів окремої групи з назвою «Митні платежі (податки)» не порушить концепцію оподаткування переміщення товарів через митний кордон України. Більше того, за прийняття таких змін посилиться гармонізація між митним і податковим законодавством, що сприятиме його розумінню суб'єктами ЗЕД. Насамперед це стосуватиметься тих осіб, які вперше вступатимуть в економічні відносини у сфері зовнішньоекономічної діяльності з зарубіжними контрагентами або належатимуть до неактивних платників митних платежів (податків). При цьому, як правило, вони матимуть більший досвід у сплаті непрямих податків із операцій у середині країни, а відтак об'єктивно віддаватимуть перевагу ПК України.

Тож, коли у переліку загальнодержавних податків і зборів з'явиться група з назвою «Митні платежі (податки)» з виокремленням їх назв, то такі особи матимуть достатнє уявлення і про оподаткування товарів у сфері ЗЕД. Означене матиме ще одну перевагу, яка сприятиме зростанню кількості платників податків з високим рівнем добровільного дотримання податкового законодавства, що важливо з погляду розвитку податкової культури як у нинішній складний воєнний час, так і у період післявоєнного відновлення.

Список використаних джерел

1. Today marks an important step on Ukraine's path to the EU. URL: https://x.com/MartaKosEU/status/1972931249519087925?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1972931249519087925%7Ctwgr%5E3ee9897ea174899c946c9400a7df3cd145628391%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fsuspilne.media%2F1127177-ukraina-oficijno-zakincila-skrining-zakonodavstva%2F (Назва з екрана. Дата звернення: 08.10.2025 року).

2. Офіс Віцепрем'єра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. URL: https://www.facebook.com/UA.EU.NATO/posts/pfbid02WdxNiEfJTTuPBCZjjmzDbBA3Hs6Xy9hoddKkJbSj9b9cjQLC6ccqN7tbN4uxCvZil?ref=embed_post (Назва з екрана. Дата звернення: 08.10.2025 року).

3. Податковий кодекс України від 02.12.2010р. № 2755-VI (із змінами). URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17?find=1&text=%D0%BC%D0%B8%D1%82%D0%BD%D1%96+%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B6%D1%96+#w1_1 (Дата звернення: 09.10.2025 року).

4. Митний кодекс України від 13.03.2012 року №4495-VI (із змінами). URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17?find=1&text=%D0%BC%D0%B8 %D1%82%D0%BE#w1_1 (Дата звернення: 09.10.2025 року).

5. Синчак В. П. Митні податки (платежі) як елементи податкової системи України. *Матеріали VI Всеукр. наук.-практ. інтернет конф. «Розвиток фінансово-кредитних систем: виклики сьогодення»* (24 червня 2025 р.

Уманський національний університет). м. Умань, 2025. С. 9 – 10. URL: https://finance.udau.edu.ua/assets/files/zbirniki-naukovih-prac/zbirnik-konferencii-20251.pdf (Дата звернення: 09.10.2025 року).

Сташук Олена Олександрівна,
здобувачка фахової передвищої освіти,
спеціальність «Геодезія та землеустрій»;
Вавричук Оксана Степанівна,
викладач вищої категорії, старший викладач;
Галицький фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола

ЗЕМЕЛЬНИЙ ПОДАТОК І ОРЕНДНА ПЛАТА: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ

Плату за землю в Україні було введено в 1992-му році із прийняттям Закону України «Про плату за землю» [1], який проголосив платність використання землі в Україні та встановив, що названий обов'язковий платіж справляється у вигляді земельного податку або орендної плати за земельні ділянки, що знаходяться в державній або комунальній власності. Необхідно відзначити, що за період свого існування Закон «Про плату за землю», зазнавав суттєвих змін, які стосувалися переважно зміни підходів щодо механізмів оподаткування, зміни об'єктів оподаткування, податкових ставок, переліку пільг тощо. На сьогодні цей Закон втратив чинність, а його положення інтегровані до чинного Податкового кодексу України.

Плата за землю є обов'язковим платежем, що стягується у формі земельного податку (для власників та постійних користувачів) та орендної плати (за землі державної та комунальної власності). Ці інструменти, регульовані Податковим кодексом України [2], виконують подвійну функцію: забезпечують фінансову самостійність територіальних громад і є важелем для раціонального та ефективного землекористування. Основою для нарахування обох платежів слугує нормативна грошова оцінка (НГО) земельної ділянки, а органи місцевого самоврядування (ОМС) мають широкі повноваження у встановленні ставок та наданні місцевих пільг.

Остання хвиля трансформацій, що включає завершення реформи децентралізації та запуск ринку землі, кардинально змінила фінансовий ландшафт територіальних громад. Збільшення частки надходжень від орендної плати стало стійкою тенденцією, витісняючи традиційний земельний податок як основне джерело плати за землю. *Цей процес живиться трьома основними взаємопов'язаними факторами:*

1. Фінансова мотивація ОМС та інвентаризація земель.